

12. AUDIATUR ET ALTERA PARS¹

MULȚIMEA CLĂDITĂ ÎN JURUL PARTICULEI FUNDAMENTALE DE CONSTRUCȚIE *POT: POT-CAPUL*²

Lucian G. Costi*

12. Audiatur et altera pars

The set built around the fundamental particle of construction *pot: pot-capul*

Summary: Hundreds of words of the Romanian language have etymologies established back in the XIXth century by scholars belonging to the Panslavist movement that reflect their views in line with the then prevalent political convictions. The validity of such etymologies has not been verified in spite of serious flaws. This article concentrates on the word *potcap*, noun meaning *ecclesiastical cap (bonnet)* in Romanian, and shows that the „Slavic” origin is impossible. *Potcap* is built with morphemes, small meaningful units, that have clear significance only in Romanian. *Potcoava* and *potlog* belong to the same group as *potcap*.

Keywords: ecclesiastical cap, crown, words, Romanian language

Potcap este o slovă românească cu o remarcabilă vechime. Înseamnă un acoperământ al capului de formă cilindrică, fără boruri, purtat de preoții și călugării ortodocși³. E foarte probabil ca acest acoperământ să fi fost folosit demult și în domeniul societății laice, nu numai al celei religioase,

---

* Lucian G. Costi, New York, USA.

¹ În latină: *să fie ascultată și partea cealaltă*. Expresia rezumă un principiu fundamental de drept conform căruia nici o persoană inculpată nu poate fi judecată fără o justă audiere, prin care i se dă putința să răspundă prin mărturia acuzațiilor aduse. Limba română a fost învinovățită de a fi furat sute de vorbe străine și apoi osândită, fără să se dea voie apărării să vorbească. Acum este timpul apărării ei.

² Lucrearea de față este o adaptare prescurtată a dosarului termenului *potcap* al **Pledoarei pentru Apărarea Limbii Române în procesul intentat împotriva ei de către cei care neagă străvechimea și admirabila sa alcătuire din cadrul volumului Audiatur et altera pars**. Ca urmare, în conformitate cu procedurile de jurisprudență obișnuite, autorul nu se va angaja în nici o polemică iscată de partea adversă, aceasta fiind permisă numai în fața Instanței imparțiale.

³ **Dicționarul limbii române moderne**, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, p. 647 (DLRM).

pentru că asta spune cuvântul *pot-cap* compus din morfemele *pot* și *cap*, amândouă vorbe strict românești⁴, adică înseamnă al **puterii** purtat pe **cap**, care putea foarte bine să fie și înseamnă de rang boieresc, nu neapărat bisericesc. Coroanele descoperite de arheologii români la Galeșu aparțin de fapt categoriei de înseamnă nobiliar *potcap*. Coroana are același rol de a distinge prin semn exterior poziția ierarhică a persoanei, dar forma sa e diferită de cea a *potcapului*. *Potcapul* precede coroana în Civilizația Văii Dunării⁵. Materialul textil din care s-au făurit *potcapuri* nu a permis dănuirea acestora ca artefacte arheologice. Forma cilindrică e probabil cea mai veche, fiind mai ușor de croit, în timp ce variantele evazate, tronconice ori hiperboloidale sunt mai greu de confecționat, dar unele, lucrate din metal, au supraviețuit timpului, cum sunt *potcapurile de aur* de la Galeșu. Inventarea acestui acoperământ ca înseamnă al rangului în ierarhia statului aparține oamenilor Civilizației Văii Dunării. Odată ce a fost făurit, obiectul respectiv a primit un nume, care a rămas peste milenii. Acel nume este *potcapul*. Etimologia, studiată obiectiv, trebuie să fie în concordanță cu faptele arheologice. Toate limbile familiei romanice păstrează rădăcinile *pot* și *cap*, de la care derivă numeroase vorbe. De pildă, în it. *podestà* înseamnă putere socială, rang de putere, autoritate, continuând pe lat. *pot-estas*, *-tis*. Italiana are multe cuvinte străvechi din protolatina continentală, botezată vulgară sau rustică, uneori latina barbară, dar și cuvinte mai noi care continuă termeni din latina clasică, limbă scrisă apărută în Latium, mai recentă pe scară istorică. Uneori e foarte greu să le distingi, pentru că toate pornesc de la aceeași rădăcină, de la același morfem de bază. În cazul de față, de la morfemul *pot*. Dogii Veneției purtau un *pot-cap*, simbol al puterii, în care partea cilindrică era continuată central cu un fel de bonetă⁶. Construcția românească *potcap* e de o simplitate deosebită: în acest termen compus se alătură fără vreo modificare două morfeme arhaice de bază, *pot* și *cap*. Două monosilabe au fost lipite ca să exprime o nouă noțiune pentru care ar fi fost nevoie de o frază lămuritoare mult mai lungă. În loc de exprimarea complexă: *puterea în societate simbolizată de un acoperământ al capului*, s-a născocit un cuvânt compus cu un minim de informație: *pot -*

⁴ Morfemele *pot* și *cap* se regăsesc în latină, de pildă în *potens*, *tis*, înseamnă *puternic*, *influent*, și *caput*, *itis*, n., înseamnă *cap*.

⁵ Vezi articolul **Restaurarea Coroanei Regale din satul Galeșu, comuna Poarta Alba, jud. Constanța, care astfel a sugerat analogia cu coroana reginei Nefertiti de D. Vicovanu, publicat în volumul de față.**

⁶ Vezi tabloul **Dogele Andrea Gritti** de Tiziano Vecelli, 1488-1576.

cap. Strămoșii noștri au păstrat doar cele mai pertinente atribute ce definesc obiectul. Geneza cuvântului ne spune că el s-a născut într-o fază arhaică a limbii, în perioada aglutinantă, a cărei vârstă străbate mileniile. La distanță de ani lumină de adevăr se plasează **DLRM** când dă obârșia cuvântului din „slavă”, pretinzând că **etimonul** care a născut pe *pot-cap* este v. sl. *podŭkapŭ!* **Etimon** (în gr. v., *etymos* = adevărat) se referă la un cuvânt de origine al unei limbi donatoare, din care derivă cuvinte prin împrumut în altă limbă, devenită receptoare. O simplă despărțire în silabe a *pot-cap*-ului oferă oricui soluția! Este imposibil ca v. sl. *podŭkapŭ* să fie izvorul vorbei noastre *potcap!* În primul rând, cuvântul *pot-cap* fusese înțeles greșit în v. sl., deoarece e scris cu *pod*, în loc de *pot*, probă că tălmăcii nu au priceput ce vrea să zică vorba la mama ei, adică în românește, unde e vorba de **putere** (rădăcina fundamentală românească **pot**), de rang ierarhic, de autoritate preotească, nu de **pod** pus pe **cap!** În al doilea rând, morfemul *cap* din partea a doua a cuvântului e un indiciu precis că obiectul se poartă pe *cap*, pentru că asta spune româneasca, în timp ce *kapŭ* din vorba slavonească nu înseamnă acolo nimic (nici în v. sl., nici în vreo limbă slavă vorbită), e doar o copie a lui *cap* din românește. Chiar de am accepta că *pod* din vorba scrisă în v. sl. nu e o transcriere greșită, slova compusă *podŭkapŭ* tot n-ar avea nicio noimă pentru că *pod* în **toate** limbile slave este o prepoziție ce are sensul de *sub*, în timp ce în română *pod* este un substantiv însemnând partea de sus a unei construcții, ca un *pod de casă* sau un *pod peste o apă*. Dacă termenul ar fi fost fabricat în acea limbă, ar fi trebuit să existe o logică internă dată de prefixul *podŭ* lipit de o rădăcină. Acest fapt nu se petrece! După **DLRM**, care pretinde că originea lui *pot-cap* e vechea slavă, ar reieși că în v. sl. vorba *podŭkapŭ* ar fi un amalgam bilingv ce se referă la un obiect purtat **sub cap**, o aberație ce sfidează bunul simț. Atât de mare a fost dorința de ploconire a autorilor aceluia dicționar către vremelnicul stăpân, că nu și-au pus măcar întrebarea dacă se potrivesc semnificațiile particulelor din limba slavă veche cu slova pe care o judecau. Mai regretabil este că un savant de talia lui Al. Ciorănescu, profesor de lingvistică romanică refugiat în Vest, pe care nimeni nu-l poate bănuși de servilism filoslav, nu și-a bătut *capul* să verifice ineptiile publicate în volume cu o tentă vădit antiromânească, cum ar fi „dicționarul” lui Cihac, autor din veacul XIX al unor etimologii fanteziste. De pildă, în dicționarul său, Al. Ciorănescu repetă netulburat bazaconia lui Cihac, pe care îl citează (**Cihac** II, 281), decretând și el originea slavă a lui *potcap*, din același sl. *podŭkapŭ*⁷. Se pare ca nu l-a

⁷ Ciorănescu, Alexandru, **Dicționarul etimologic al limbii române**, București, Editura

ajutat nici substantivul românesc *potcapier*, însemnând producător și vânzător de *potcapuri*, pe care îl amintește ca fiind un derivat de la *potcap*, dar care are o terminație *-ier* tipic romanică ce ar fi fost de natură să-l pună pe gânduri. Reiese că savanții cu pricina nu prea aveau habar de limbile slave, pentru că s-ar fi abținut de la scrieri care mai repede provoacă râsul! Un *potcap* nu poate fi un *podŭkapŭ*, deoarece nimeni nu-l poartă *sub cap*, *podŭ kapŭ*, ci *pe cap*! *Podkap* nu apare în dicționarele rusești, deci cum puteau să exporte cei veniți din acele părți o vorbă pe care n-o aveau?⁸ E de mirare cum s-au putut da verdicte etimologice în deplină **necunoștință** de cauză asupra pretensei proveniențe a unor cuvinte românești din limba veche slavă bisericească. Nimeni n-a vrut să vadă direcția inversă, din română în v. sl. Cât de mare poate fi orbirea propagandei politice! Se pleacă de la premiza falsă că v. sl. era o limbă care ar trebui să reflecte integral moștenirea limbii slave de baștină, din zona de nord-est. Istoria obiectivă a acestei limbi de cult demonstrează însă prezența unui contingent masiv de termeni românești, care nu au existat în limba slavă de origine. **V. sl. era un hibrid slavo-român de la bun început**, izvodit în Macedonia, lângă Salonic, la circa trei mii de kilometri de nucleul proto-slav! E firesc să regăsim sute de vorbe românești repetate și copiate în aceste texte, vorbe care nu aveau corespondente în nici o limbă slavă de baștină, din simplul motiv că erau neologisme necesare pentru împlinirea golurilor pentru a se exprima noțiuni pe care idiomurile sărace ale nomazilor nu le posedau. Acest adevăr este ignorat de respectivele etimologii. Dacă lășăm de-o parte nepotrivirile evidente pe care ni le oferă o sumară analiză comparată a cuvântului în românește și în limbile slave, ne putem referi în plus la factori istorici care aduc lumină despre aversiunea viscerală a slavilor, oameni care aveau fire apropiată de a varegilor, a vikingilor, față de creștinism, pe care o recunosc istoricii slavilor estici⁹. Creștinismul este centrat pe biserică, o instituție cu

---

Saeculum, 2002, traducere din limba spaniolă.

⁸ Korlăteanu, N. G., Russev, E. M., **Russko-rumînskii slovari**, 46.000 cuvinte, Moskva, Gosudarstvennoie Izdatelstvo Inostrannih i Naționalnîh Slovari, 1954.

⁹ *Poporul [ruso-ucrainean] a întâmpinat cu dușmănie noua religie și pe slujitorii ei. Creștinismul s-a propagat cu forța, iar creștinarea țării a durat câteva secole. La sfârșitul secolului al XI-lea, în timpul unei răscoale populare, a fost omorât Leontie, episcopul de Rostov; la mijlocul secolului al XII-lea, viaticii l-au omorât pe Cucșa, misionar din Kiev. Culte dinaintea creștinismului au continuat să dăinuie mult timp în rândurile poporului.* Vezi N. A. Sidorova et alia, **Istoria Universală în zece volume**, vol. III, p.239, București, Editura Științifică, 1960, traducere după **Vsemirnaia Istoriia**, tom III, Moskva, Gospolitizdat, 1957.

reguli stabilite, cu semne exterioare standard, în care se cuprind veșminte, clădiri, ori obiecte specifice de cult neregăsite în nici o altă religie. Clasa sacerdotală are îmbrăcăminte distinctă de cea a laicilor, iar ierarhia preoțească se face cunoscută credincioșilor prin veșminte aparte, *potcapul* fiind doar unul dintre însemne. Cum ar fi oare cu puțință ca oameni care dușmăneau de moarte instituția respectivă să doneze altora vorbe legate de acea religie care le era străină și impusă cu forța? E un mister pe care numai autorii afirmațiilor din dicționarele amintite ni l-ar fi putut dezvălui, dar nu au făcut-o. *Potcapul*, ca acoperământ al capului, era purtat în veacul al IX-lea numai de sacerdoții creștini și nu exista în nici un cult păgân.

Ce ne mai spune nouă acest modest cuvințel românesc *potcap*? Ne spune multe, doar dacă vrem să-l ascultăm. Ne spune că felul cum se îmbrăcau sacerdoții și monahii români a fost gândit și stabilit nu în Grecia, nici în Rusia, nici în Țaratul Bulgar, ci, culmea, în lumea românească de dinainte de ele. Mergând din aproape în aproape, descoperim că **strămoșii noștri au avut perioade de mare glorie și de superioritate**. Dacă *potcap* e unul din semnele exterioare de autoritate eclesiastică ale tagmei preoțești, înseamnă că organizarea internă, ierarhia, precum și obiectele de îmbrăcăminte sau cele de ritual ale bisericii noastre ce reflectă respectiva organizare au fost produse indigen, nu preluate prin import de la greci sau slavi, cum se admite oficial. Pentru că dacă toate aceste elemente ar fi fost impuse de greci sau slavi, nu era vreun motiv să existe vorbulița cu totul romanică de *potcap*, sigur de o mare vechime la noi, ci toate denumirile ar fi fost străine, pentru că unor noțiuni noi (pretins inexistente în Dacia și preluate de la alții) ar fi trebuit să le corespundă cuvinte noi, străine. *Potcap* e atestat în scris în a doua jumătate a secolului al IX-lea în textele „*slave*”. Vocabula se află scrisă acolo alături de multele neologisme de obârșie românească proprii limbajului bisericesc. Nu românii creștini învățau o nouă religie de la slavii peribaltici, ci aceia se creștinau și își îmbogățeau vocabularul cu noțiuni noi, inexistente în graiurile lor. Ne mai spune *potcap* că tot așa se chema și acoperământul ce-l purta pe cap Sfântul Ioan Casian când a introdus ordinea călugărească în Franța în secolul al V-lea e.n.¹⁰ Oare cu ce veșminte se îmbrăca sfântul acesta al nostru când slujea la altar? Cu *odăjdii*, am spune noi, sau nu putea să se îmbrace cu nimic deoarece nu știa

¹⁰ Sfântul Ioan Cassian din Casimcea Dobrogei (360-435) ajunge de înființează două mănăstiri la Marsilia, stabilind un model de trăire monahică ce va dăinui peste veacuri în țara soră nouă.

cum le spune acestor veșminte preoțești pentru că nu sosiseră încă în Dobrogea natală slavo-rușii, slavo-sârbii, slavo-bulgarii, de la care ar fi trebuit să învețe cuvântul. Asta ar fi concluzia dacă am lua în serios fabulele panslaviste propovăduite de etimologia oficială. Nu cumva și *odăjdii* e tot slovă românească? Desigur, ba chiar singură își bate joc de trufașele graiuri care au furat-o, pentru că ascunde în ea cu totul altceva decât cred acelea! O vom cerceta și vom găsi ce ne spune propria noastră limbă despre acest nobil cuvânt al său¹¹.

Alte cuvinte construite de la pot

Aidoma lui *pot-cap* s-a zămislit în străvechime vorba noastră *pot-coavă*, cu mare frecvență în vechea limbă, căci nu puteai să călătorești fără să ai grijă de *pot-coavele* cailor. Observăm vechimea mare a cuvântului prin faptul că s-a păstrat necizelat, așa cum a fost făurit de strămoșii care au inventat *potcoave* ca să ușureze mersul calului, în sensul că alipirea lui *pot* de *coavă* a rămas așa, fără să se intercaleze vreo vocală care sa dea eleganță vorbei, întrucât combinația celor două consoane *t* și *c* reunite nu dă naștere la o armonie sonoră. *Pot-coava* era o denumire tehnică la data nașterii, deoarece explica procedeul prin care se obținea obiectul din fierul care *putea sa fie îndoit, încovo-iat*, de către fierarul român numit *cova-ci*, bătând fierul înroșit pe o *ni(c)-cova-lă* cu lovituri sacadate *nic*. Morfemul *pot* ne spune că făurirea *pot-coavei* e cu *putință*, dar doar cu condiția ca materialul să fie moale, maleabil, deci lucrat la cald. Obiectul *pot-coavă* avea o formă curbată –*cov*, ca un *cov-il-tir*, ori *cov-rig*, ori o *cov-ată*, informație transmisă de morfemul *cov* lipit de *pot*¹². Despre familia de cuvinte derivate din rădăcina *cov-* vezi lucrarea dedicată ei. Fidel scopului de propagandă panslavă, **DLRM** ne lasă să credem că *pot-coava* vine din sb. și bg., *potkova*, sau altfel spus, noi, oamenii locului, nu știam de *pot-coave* până pe la anul 1000 e.n.¹³ Proslăvind pe alții lipsiți de merit, oamenii de cultură care erau plătiți de statul român ca să studieze adevărul despre istoria și limba noastră, au ales calea neadevărului, aducând prin scrierile lor un prejudiciu limbii pe care erau datori să o slujească. Este limpede cine a preluat vorba, anume graiurile neoslavele din română, în deplină conformitate cu faptele istorice.

¹¹ *Od-ă-jdie*, stare solemnă de ceremonie, parte din sintagma arhaică *veșminte de odăjdie*. Termenul luat separat nu înseamnă veșminte!

¹² Morfemul există și în limbi vestice, de pildă în engl. *cove*, nișă de formă circulară, golf rotunjit (Glen Cove) etc.

¹³ **DLRM**, p. 647.

Un *potlog*, s.n., e o bucată de piele cu care se cârpește încălțăminte, compus din *pot*, morfem însemnând a fi cu puțință (dar condiționat într-un anume fel), și *log* (vezi discuție la *ză-log*) care e o formă ușor modificată pentru *loc*, deci cuvântul spune că [*o bucată de piele*] se poate [*pune*] în *locul* [*cu stricăciunea respectivă*]. Fidel gafelor stelare cu care ne-a obișnuit, **DLRM** ne asigură că *potlog* vine din bg., sau sb. *podlog*, sau, altfel zis, meșteșugarii români au așteptat mii și mii de ani cu sufletul la gură până prin secolul VIII-IX, când în fine s-au ivit nomazii nord-estici, destoinici meșteri, ca să-i scoată din necaz și să boteze peticul cu pricina¹⁴. Dar nici o limbă slavă veritabilă nu-l are pe *potlog*, ci doar surorile vitrege neoslave din Balcani, altoite pe pământ de limbă românească, iar amândouă PFC *pot* și *log* sunt particule exclusiv romanice, inexistente în vreun grai slav, deci sunt împrumuturi **evidente** din românește în acele limbi! Pe deasupra, pretinsul etimon din bg. sau sb. nu poate fi originar din acele limbi, întrucât părțile componente nu au noimă acolo: *pod* e prepoziția *sub*, iar *log* nu înseamnă nimic. După opinia dogmatică, reiese că izvorul lui *potlog* e o vorbă compusă neoslavă însemnând *sub log*, ceea ce e un nonsens. *Pot-log* e construit ca și *bâr-log*, al doilea termen având morfemul *bor* coborât din rădăcina **bor**, parte a **codului B*R**¹⁵. Se observă modul arhaic al limbii noastre de a clădi cuvinte noi prin compunere din rădăcini simple, de regulă monosilabe ce aparțin unor sfere semantice diferite. Lingvistica oficială ignoră cu desăvârșire existența acestui procedeu tipic în română, care se regăsește în toate limbile vechi silabice sau aglutinante. Pentru lingvistica dogmatică totul se oprește la similitudini: explicarea istoriei cuvântului se rezumă la aflarea vreunei vocabule asemănătoare din altă limbă, spre a motiva preluarea cuvântului de acolo, inventându-se așa numitul etimon. Pornind la drum cu metode greșite, rămase la stadiul filologiei din veacul al XIX-lea nu se obțin decât rezultate pe *potrivă*, adică departe de adevăr.

PFC *pot* aparține codului **p*t**, din care mai fac parte și compușii cu vocala *-a-*, de pildă PFC *pat*. Sensul este corelat cu cel al lui *pot*, aparținând sferei mari semantice cu dublet algebric, pozitiv, negativ: *a fi cu puțință*, *a nu fi cu puțință*. Cuvântul *pat* arată că e o zonă de *neputință*, de neactivitate, deci sensul e minus pe axă. Dormitul în *pat* sau *căderea la pat* justifică sensurile.

¹⁴ **Ibidem**, p. 648.

¹⁵ Gheorghe, Gabriel, **O ipoteză nouă: Româna străveche=Indo-europeana comună**, în *Getica*, Tom 1, nr. 3-4, București, Editura Gândirea, 1992, p. 53.

Abrevieri:

bg.	bulgara	NȘLR	Noua Școală de Lingvistică Românească
ceh.	ceha	OCS	Old Church Slavonic, adică „slava veche bisericească”, aceeași limbă scrisă pe care DLRM o notează v. sl., „vechea slavă”
cf.	conform	PFC	particulă fundamentală de construcție, monosilabă cu sens ce stă la baza cuvintelor noi
DEX	Dicționarul explicativ al limbii române	pol.	poloneza
DLRM	Dicționarul limbii române moderne	rus.	rusa
engl.	engleza	sb.	sarba
fr.	franceza	slvc.	Slovaca
germ.	germana	s.n.	substantiv neutru
gr. v.	greaca veche	subst.	substantiv
i.e.	indo-europeana	sued.	suedeza
IL	Institutul de Lingvistică	v. sl.	vechea slavă
it.	italiana		
lat.	latina		
neoslave-limbile din Balcani aparute după cotopirea slavă (Academia Română, 1941)			

Bibliografie:

- Dr. Cueșdean, Lucian I., **Sistemul sumerian al limbii române**, București, Editura Orfeu 2000, 2001. [NȘLR]
- Dr. Cueșdean, Lucian I., **Româna, limba vechii Europe**, București, Editura Solif, 2006. [NȘLR]
- Dr. Cueșdean, Lucian I., **România, inima vechii Europe**, București, Editura Solif, 2006. [NȘLR]
- *** **Dicționarul limbii române moderne**, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, 961 p. (DLRM)
- Gheorghe, Gabriel, **În vechime, Franța a fost românofonă**, Getica, Tom 1, nr. 1-2, București, Editura Gândirea, 1992. [NȘLR]
- Gheorghe, Gabriel, **O ipoteză nouă: Româna străveche=Indo-europeana comună**, în Getica, Tom 1, nr. 3-4, p. 41, București, Editura Gândirea, 1992. [NȘLR]
- Gheorghe, Gabriel, **Studii de cultură și civilizație românească**, București, Editura Fundației Gândirea, 2001. [NȘLR]
- Webster, Noah, **Webster's Universal Dictionary of the English Language**, Vol I, Cleveland, The World Syndicate Publishing Company, 1936.
- Webster, Noah, **Webster's Universal Dictionary of the English Language**, Vol II, Cleveland, The World Syndicate Publishing Company, 1936.
- Grand Dictionnaire Encyclopédique Larousse**, Tome 3, Librairie Larousse, Paris, 1982.
- Ciorănescu, Alexandru, **Dicționarul etimologic al limbii române**, București, Editura Saeculum, 2002, traducere din limba spaniolă, 1055 pagini.
- Bolelli, Tristano, **Dizionario Etimologico**, Milano, Ed. Vallardi, 2006.
- Korlăteanu, N. G., Russev, E. M., **Russko-rumînskii slovâri**, 46.000 cuvinte, Moskva, Gosudarstvennoie Izdatelistvo Inostrannih i Naționalnih Slovarei, 1954.